

Egzemplaryczny przykład recepcji soborowego „Dekretu o Ekumenizmie *Unitatis redintegratio*” na Śląsku Cieszyńskim

Distinctive Example of the Reception of the Conciliar “Decree on Ecumenism *Unitatis redintegratio*” in Cieszyn Silesia

Słowa kluczowe: Kościół rzymskokatolicki, Kościół luteranski, Śląsk Cieszyński, egzemplaryczny, ekumenizm, Dekret o ekumenizmie, recepcja.

Keywords: Roman Catholic Church, Lutheran Church, Cieszyn Silesia, distinctive, ecumenism, Decree on Ecumenism, reception

Streszczenie

Śląsk Cieszyński położony jest na styku narodów, kultur i od kilku wieków – religii. W tym regionie znalazła swoje miejsce najlicniejsza dziś w Polsce społeczność luteran. Tu od XVI stulecia rozwija się ruch ekumeniczny jako konieczna, nieunikniona konsekwencja współistnienia Kościołów – rzymskokatolickiego i luteranckiego. Dekret o ekumenizmie prezentuje katolickie zasady ekumenizmu, które wskazują na trzy drogi wytyczające kierunek do pełnej wspólnoty w Kościele Chrystusa. Są to ekumenizm duchowy, naukowy, praktyczny. W tych obszarach dokonuje się systematyczna recepcja soborowego „Dekretu o Ekumenizmie”. Z tego też powodu Śląsk Cieszyński jest dziś egzemplarycznym przykładem recepcji „Dekretu o Ekumenizmie *Unitatis redintegratio*”, który dla chrześcijan w tym regionie stanowi *Credo* Kościoła Chrystusowego na rzecz ekumenizmu.

---

¹ Ks. prof. dr hab. Józef Budniak, pracownik badawczo-naukowy w Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach.

Abstract

Cieszyn Silesia is located on the meeting point of various nations, cultures and, for several centuries, religions. This very region has become the home for the largest population of Lutherans in Poland. Since the 16th century, the ecumenical movement has been developed here as a necessary and inevitable consequence of the co-existence of Churches – Roman Catholic and Lutheran. The Decree on Ecumenism, presenting the Catholic rules of ecumenism, shows three ways to set the direction to full community in the Church of Christ. They are spiritual, academic and practical ecumenism. These fields witness the systematic reception of the conciliar Decree on Ecumenism. These reasons also make Cieszyn Silesia an excellent example of the reception of the Decree on Ecumenism in our present times. For the Christians living in this area, the Decree on Ecumenism “Unitatis redintegratio” is a true Credo of the Church of Christ for the sake of ecumenism.

Ekumenia na terenie Śląska Cieszyńskiego ma długą i bogatą historię, sięga ona wcześniej niż „Dekret o ekumenizmie Unitatis redintegratio” Soboru Watykańskiego II (21.11.1964). Śląsk Cieszyński jest miejscem, gdzie ruch ekumeniczny rodzi się i wyrasta z istoty społecznej i kulturowej rzeczywistości, będącej wynikiem historycznych doświadczeń, swoistego dziedzictwa kulturowego oraz współczesnych procesów religijnych. W odniesieniu do Śląska Cieszyńskiego, a szczególnie do Cieszyna, który od 1290 roku do 1918 był stolicą Księstwa Cieszyńskiego, można mówić o pewnym *genius loci*, czyli miejscu ‘obdarzonym duchem’, gdzie po 1517 roku echa reformacji dotarły bardzo szybko. *Genius loci* dotyczy miejsca uważanego za jedno z ważniejszych elementów w poszukiwaniu przestrzeni egzystencjalnych ludzi należących do różnych wspólnot chrześcijańskich i religijnych. Historia, jak również i współczesność dostarczają nam wiele dowodów, że właściwe odczytanie ducha miejsca i inspirowanie się nim owocują m.in. ekumeniczną aktywnością zarówno na płaszczyźnie duchowej, kulturowej, naukowej jak i ludowej. Przykładem jest znajdująca się w Cieszynie Biblia wrześniowa² oraz Międzynarodowy Kongres Ekumeniczny, który po raz

² Biblia wrześniowa jest to pierwsze wydanie Nowego Testamentu w tłumaczeniu

pierwszy w Polsce odbył się w Cieszynie w 1995 roku. Zgromadził on przedstawicieli Kościołów i Wspólnot chrześcijańskich z wszystkich krajów Europy oraz Stanów Zjednoczonych i Afryki. Na zakończenie Kongresu prezydent Międzynarodowej Wspólnoty Ekumenicznej Richard Hill przedstawił następującą opinię o Śląsku Cieszyńskim:

Po raz pierwszy gościłem w Polsce, gościłem na Śląsku Cieszyńskim, gdzie zaskoczony zostałem tym, że jest to teren wielowyznaniowy. Zawsze byłem przekonany, że Polska jest krajem katolickim, a tu zupełnie coś innego. Jestem mile zaskoczony tak wspaniałą i bogatą współpracą ekumeniczną pomiędzy Kościołami katolickim i ewangelickim. Europa może brać ze Śląska Cieszyńskiego przykład do realizowania testamentu Jezusa „aby byli jedno”. Po tygodniowym pobycie na Kongresie, na tej bogatej wyznaniowo ziemi cieszyńskiej, mogę z całą odpowiedzialnością stwierdzić, że Śląsk Cieszyński jest «egzemplarycznym przykładem ekumenizmu». Śląsk Cieszyński to laboratorium jedności Kościoła, laboratorium misji Boga i Jego chwały w świecie (Budniak 1996, 99)³.

W artykule tym egzemplarycznie zostaną zaprezentowane dwa Kościoły, rzymskokatolicki i ewangelicko-augsburski, dwa największe wyznania chrześcijańskie na Śląsku Cieszyńskim.

Charakterystyka Kościoła na Śląsku Cieszyńskim

Warto już na początku niniejszych refleksji zaznaczyć, że Śląsk Cieszyński w ciągu dziejów dla ludu mieszkającego na tym terenie był ośrodkiem dwóch wyznań: rzymskokatolickiego i ewangelickiego, stając się zarazem symbolem ekumenicznego życia, to jest wiary i tolerancji,

---

ks. Marcina Lutra – wydana we wrześniu 1522 roku w Wittenberdze. Choć dzieło to zostało wydane w bardzo wysokim na owe czasy nakładzie, liczącym 3 000 egzemplarzy, w zbiorach polskich należy do rzadkości.

³ Wypowiedział te słowa ks. Richard Hill z Anglii, Prezydent Międzynarodowej Wspólnoty Ekumenicznej na zakończenie Międzynarodowego Kongresu Ekumenicznego, który odbył się w 1995 roku w Cieszynie. W Kongresie uczestniczyło 340 przedstawicieli Kościołów i Wspólnot chrześcijańskich z Europy, Stanów Zjednoczonych i Afryki. Przybyli do Cieszyna, aby wspólnie przez „modlitwę i prace – *ora et labora*” kroczyć drogą ku pojednanej wspólnotcie.

przetrwania i szacunku, zachowania swojej własnej tradycji i kultury, co kształtuje współczesny obraz ekumenizmu. W Polsce żyje około 80 tysięcy luteran, a większość spośród nich zamieszkuje właśnie Śląsk Cieszyński. Wyznawcy Kościoła rzymskokatolickiego stanowią tu 60% mieszkańców, a ewangelicko-augsburskiego – 35%, kilka procent stanowią wolni chrześcijanie, metodyści, baptyści, adwentyści dnia siódmego i wyznawcy innych religii (Kozłowski, Langner, Zagajewski 1989). Różnorodność konfesyjna Śląska Cieszyńskiego ma swój specyficzny wymiar przestrzenny, terytorialny – w pejzażu dominującej liczebnie w całym regionie większości katolickiej usytuowały się całe miejscowości zamieszkiwane przez ewangelików takie, jak Wisła, Goleiszów, Cisownica, Drogomyśl. Największą parafią luterską jest parafia w Cieszynie, która liczy około 9 tysięcy wiernych. Ta różnorodność wyznaniowa zainspirowała dialog międzykonfesyjny w tym regionie, który w konsekwencji wpływa na coraz większą świadomość mieszkańców odnośnie do potrzeby życia ekumenią na tym terenie.

Członkowie Kościołów rzymskokatolickiego i ewangelicko-augsburskiego zakładają między sobą rodziny – i tak pojawiają się małżeństwa osób o różnej przynależności wyznaniowej, popularnie zwane małżeństwami mieszanymi – razem pracują, razem uczestniczą w życiu kulturalnym, społecznym i politycznym. To zjawisko współżycia ze sobą pojawiło się już z chwilą przybycia na Śląsk Cieszyński idei protestanckiej, czyli prawie pięć wieków temu. Dzięki wzajemnej życzliwości, szczególnie w XIX stuleciu, dobrze rozwijało się szkolnictwo, które było ekumeniczne. Do szkół prowadzonych przez Kościół katolicki i ewangelicki uczęszczały dzieci z różnych wyznań, a w szkołach średnich i wyższych było miejsce dla każdego.

Pochylając się na temacie „Egzemplaryczny przykład recepcji dekretu soborowego o ekumenizmie *Unitatis redintegratio* na Śląsku Cieszyńskim” należy jeszcze raz odczytać istotę ekumenizmu, który jako proces zainspirowany przez Ducha Świętego ma na celu zbliżanie się do jedności, która jest wyrażona w modlitwie arcykapłańskiej Jezusa

„Aby wszyscy byli jedno” (J 17, 21). Ruch ekumeniczny według ojców soborowych

[...] pod tchnieniem łaski Ducha Świętego wśród naszych braci odłączonych powstał i z dnia na dzień zatacza coraz szersze kręgi ruch zmierzający do przywrócenia jedności wszystkich chrześcijan. W tym ruchu ku jedności, który zwie się ruchem ekumenicznym, uczestniczą ci, którzy wzywają Boga w Trójcy Jedynej, a Jezusa wyznają Panem i Zbawcą (DE, nr 4).

„Dekret o Ekumenizmie” definiuje ruch ekumeniczny jako działania oraz przedsięwzięcia zmierzające do jedności chrześcijan (DE, nr 4). Ekumenizm z jednej strony oznacza dążenie do przywrócenia jedności chrześcijan, a z drugiej – do odbudowania jedności w samej rodzinie katolickiej (por. DE, nr 4). Jest to dzieło odnowy i reformy Kościoła, by jego „życie wierniej i wyraźniej dawało świadectwo o tym, czego Chrystus nauczał i co ustanowił, a Apostołowie nam przekazali” (DE, nr 4). Nieodzowne znaczenie dla ekumenizmu i jedności Kościoła posiada recepcja, która jako rdzenne zjawisko eklezjalne jest „wyrazem wymiany duchowej między osobami oraz całymi społecznościami” (Hryniewicz 1998, 125–92)⁴.

Jak dokonuje się recepcja „Dekretu o Ekumenizmie” na Śląsku Cieszyńskim? Dokonuje się ona przez liczne inicjatywy ekumeniczne w czterech płaszczyznach: duchowej, doktrynalnej, praktycznej i ludowej.

Wybrane przykłady recepcji „Dekretu o Ekumenizmie”

Pierwszy rozdział „Dekretu o Ekumenizmie” prezentuje katolickie zasady ekumenizmu, które wskazują na trzy sposoby czy drogi wytaczające kierunek do pełnej *communio* – wspólnoty – w Kościele Chrystusa. Są to ekumenizm duchowy, naukowy (dialog teologiczny) oraz praktyczny

---

⁴ Zagadnienie, recepcja jako zadanie ekumeniczne dla Kościołów i Wspólnot kościelnych, zostało szeroko omówione przez ks. prof. Wacława Hryniewicza w książce „Hermeneutyka w dialogu” (Hryniewicz 1998).

(bezpośrednie spotkania między ludźmi w różnych sytuacjach życiowych, społecznych i kulturowych).

Ekumenizm duchowy

Według „Dekretu o Ekumenizmie” przemiana serca i świętość życia połączone z modlitwami o jedność chrześcijan stanowi duszę ruchu ekumenicznego (DE 8). Modlitwa ekumeniczna chrześcijan, jako forma ekumenizmu duchowego, jest skutecznym środkiem wypraszania łaski jedności oraz znakiem więzów łączących ochrzczonych zgodnie ze słowami Jezusa: „bo gdzie są dwaj albo trzej zebrani w imię Moje, tam jestem pośród nich” (Mt 18, 20).

Modlitwa o jedność chrześcijan praktykowana była na Śląsku Cieszyńskim już w latach 70. XX wieku, czyli zaraz po II Soborze Watykańskim, który wydając „Dekret o Ekumenizmie *Unitatis redintegratio*” umożliwił Kościołowi rzymskokatolickiemu zaangażowanie w ruch ekumeniczny. Szczególne miejsce zajmuje w niej Tydzień Modlitw o Jedność Chrześcijan, obchodzony w dniach od 18 do 25 stycznia. W tej modlitwie, obok katolików i luteran, biorą udział także prawosławni, polskokatolicy i adwentyści dnia siódmego. Podczas nabożeństw słowo Boże zwiastują duchowni katoliccy i ewangeliccy, a występy chórów wzbogacają liturgię. Po nabożeństwach duchowni i wierni spotykają się przy stole na probostwie, gdzie istnieje możliwość wymiany myśli. Taki sposób spotkań między sobą pozwala na bliższe poznanie siebie nawzajem, problemów, którymi żyją wspólnoty parafialne, kraj, Kościół. Owe braterskie spotkania przyczyniają się również do wymiany myśli na temat pracy duszpasterskiej.

W roku 1993 roku, w okresie Wielkiego Postu w Bielsku-Białej, w katedrze pw. Świętego Mikołaja katolicy i luteranie przeżywali wspólnie nabożeństwo Drogi Krzyżowej, a w następnym roku (1994) – nabożeństwo pasyjne w kościele ewangelicko-augsburskim.

25 maja 1995 roku Jan Paweł II ogłosił encyklikę *Ut unum sint* poświęconą sprawie jedności chrześcijan. Papież powołując się na „Dekret o Ekumenizmie *Unitatis redintegratio*” zwraca uwagę, że w „wielu

stronach świata pod tchnieniem Ducha Świętego czyni się tyle wysiłków przez modlitwę, słowo i działalność, by przybliżyć się do pełnej jedności, jakiej chce Jezus Chrystus” (DE, nr 4). Idee zawarte w tej encyklice stały się wytycznymi dla ruchu ekumenicznego, co wyraźnie zaznaczyło się na Śląsku Cieszyńskim. Pierwsza w historii Kościoła encyklika ekumeniczna stała się inspiracją do organizowania przez Diecezjalnego Referenta ds. Ekumenizmu, przy współpracy z członkami Klubu Inteligencji Katolickiej w Bielsku-Białej, w każdy drugi czwartek miesiąca (od II czwartku czerwca 1995 do chwili obecnej) w katedrze p.w. Świętego Mikołaja w Bielsku-Białej, mszy świętej w intencji jedności wszystkich chrześcijan. Po mszy świętej, w salce katechetycznej, dla członków Klubu Inteligencji Katolickiej wygłoszony jest wykład dotyczący zagadnień ekumenicznych. W liturgii tej, jak i w spotkaniu po niej, biorą udział również duchowni i świeccy należący do Kościoła luterńskiego.

Ekumeniczne nabożeństwa towarzyszą społecznościom lokalnym podczas obchodów świąt kościelnych i państwowych.

Niezwykle ważnym procesem w przestrzeni religijnej jest tworzenie miejsc, w których ludzie różnych wyznań znajdują chwilę zastanowienia się nad sobą, na poszukiwanie Drogi, Prawdy, Życia, Miłości i Odkupienia. Takim miejscem jest kaplica ekumeniczna w Filii Uniwersytetu Śląskiego w Cieszynie. Została poświęcona 12 maja 1998 roku przez biskupów trzech tradycji chrześcijańskich (rzymskokatolickiej, prawosławnej i ewangelickiej). Jej otwarcie to kolejny fakt, który zapisał się w tradycji uniwersyteckiej, w historii Cieszyna, Polski i Kościoła. Jest to pierwsza kaplica ekumeniczna na polskiej uczelni (Zajac 1973, 270). Zapotrzebowanie na to miejsce sakralne wypłynęło od samych studentów studiów dziennych i zaocznych.

W roku 2008 roku parafia Kościoła ewangelicko-augsburskiego w Cieszynie przeżywała 300. rocznicę powstania. Z tej okazji w dniu 5 października w kościele Jezusowym odbyło się uroczyste nabożeństwo ekumeniczne inaugurujące obchody jubileuszowe z udziałem wiernych

i duchowieństwa Kościoła katolickiego na czele z biskupem Tadeuszem Rakoczym oraz przedstawiciele wszystkich Kościołów i Wspólnot chrześcijańskich Śląska Cieszyńskiego. W uroczystości wziął udział Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej, Lech Kaczyński oraz Przewodniczący Parlamentu Europejskiego, Jerzy Buzek.

Wspólna modlitwa o pokój, który jest darem miłości Bożej, musi się opierać na czterech filarach: na prawdzie, sprawiedliwości, miłości i wolności, towarzyszy duszpasterzom i wiernym diecezji, wszak „prawdziwy pokój rozkwita się bowiem wtedy, kiedy serce przewycięża nienawiść, urazę i zazdrość, kiedy mówi się «nie» egoizmowi i wszystkiemu, co skłania istotę ludzką do skoncentrowania się na sobie i do obrony własnych interesów” (Jan Paweł II 2003, 32). Nabożeństwa ekumeniczne o pokój – nawiązujące do międzyreligijnego spotkania modlitewnego o pokój, zorganizowanego po raz pierwszy w 1986 roku z inicjatywy papieża Jana Pawła II w Asyżu – są kolejnym przykładem potwierdzającym recepcję „Dekretu o Ekumenizmie”. Pierwsze nabożeństwo o wymiarze międzynarodowym z udziałem duchownych z Polski i z Republiki Czeskiej odbyło się 18 marca 2002 roku w kościele p.w. Świętego Jana Chrzciciela w Brennej. Wspólnej modlitwie przedstawiciele pięciu Kościołów chrześcijańskich przewodniczył biskup diecezji bielsko-żywieckiej Tadeusz Rakoczy, a kazanie wygłosił ks. Tadeusz Szurman, biskup diecezji katowickiej Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego (Czupryna 2002, 1–2).

Doceniając rolę i znaczenie dialogu ekumenicznego na Śląsku Cieszyńskim, z inspiracji Prezydenta Polski Bronisława Komorowskiego i autora niniejszego artykułu, w dniu 1 września 2011 roku, w Cieszynie odbyła się ekumeniczna modlitwa o pokój na świecie. Wzięli w niej udział biskupi katoliccy i luterańscy przy udziale wiernych obu wyznań. Nawiązując do położenia Cieszyna, prezydent Komorowski powiedział również, że „głos z tego miejsca, z pogranicza narodów, języków, kultur i religii zaświadcza, że różnorodność nie jest źródłem nieszczęścia, lecz piękna i bogactwa Polski i wszystkich narodów świata” (Budniak 2012, 117). Kazanie podczas tego nabożeństwa wygłosił biskup Tadeusz

Rakoczy. Biskup zwracając się do uczestników tego nabożeństwa, prosił, aby każdy w swych modlitwach codziennych modlił się o pokój w rodzinie, w Polsce i na świecie.

Kolejne ekumeniczne nabożeństwo o pokój odbyło się 5 lipca 2019 roku w Rotundzie Cieszyńskiej – najstarszej świątynie w Polsce – z udziałem trzech tradycji chrześcijańskich: rzymskokatolickiej, prawosławnej i luterańskiej. Podczas nabożeństwa biskupi reprezentujący te trzy tradycje wystosowali wspólny apel o pokój na świecie:

/Bp Roman Pindel, ordynariusz diecezji bielsko-żywieckiej/

My biskupi reprezentujący trzy tradycje chrześcijańskie, zebraliśmy się na Wzgórzu Zamkowym w Cieszynie, przy jednej z najstarszych świątyń w Polsce. Tutaj przed ośmiu laty, 2 września 2011 roku, zgromadzili się katolicy i ewangelicy ze swymi biskupami i prezydentem Polski, aby w sposób czynny i uroczysty potwierdzić nierozzerwalną więź między wielkim dobrem pokoju a autentyczną postawą ewangeliczną. Dziś ponownie gromadzimy się na tym samym miejscu, aby modlić się o pokój wśród nas i na całym świecie. Głos z tego miejsca, z pogranicza narodów, języków, kultur i religii zaświadcza, że różnorodność nie jest źródłem nieszczęścia, lecz piękna i bogactwa Polski, i wszystkich narodów świata.

/Bp Atanazy, prawosławny biskup łódzki i poznański /

Wszechmogący i miłosierny Boże, Panie wszechświata i ludzkich dziejów. Wszystko, co stworzyłeś, jest dobre, a Twoje współczucie dla ludzkich błędów jest niewyczerpane. Do Ciebie przychodzimy dziś, prosząc, abyś zachował świat i jego mieszkańców w pokoju, oddalił od niego niszczącą falę terroryzmu, przywrócił przyjaźń i wlał w serca Twoich stworzeń dar ufności i gotowości do przebaczenia.

Dawco życia, prosimy Cię również za wszystkich zmarłych, ofiary brutalnych ataków terrorystycznych. Obdarz ich wieczną nagrodą. Niech orędują za światem, szarpanym niepokojem i przeciwnościami.

/Bp A. Korczago biskup diecezji cieszyńskie Kościoła ewangelicko-augsburskiego/

Jezu, Książę Pokoju, Przyjacielu ludzi, prosimy Cię, nawiedz cierpiące niewinne rodziny ofiar przemocy i nienawiści, okryj ich płaszczem Twojego boskiego miłosierdzia. Ulecz ich ciało i serce, i pocieszaj ich Twoją mocą, oddalając zarazem nienawiść i pragnienie zemsty. Niech

odnajdą w sobie siłę i odwagę, aby nadal być braćmi i siostrami dla innych, dając swoim życiem świadectwo Twojej miłości.

Porusz serca terrorystów, aby rozpoznali zło swoich czynów i powrócili na drogę pokoju i dobra, szacunku do życia i godności każdego człowieka, niezależnie od wyznania, pochodzenia czy stanu posiadania.

Niech rozpocznie się nowy okres, w którym zglobalizowany świat stanie się rodziną narodów. Niech będzie realizowany obowiązek budowania prawdziwego pokoju, który będzie uwzględniał rzeczywiste potrzeby ludzi i narodów, zapobiegał konfliktom poprzez współpracę, który przezwycięży nienawiść i pokona przeszkody na drodze spotkania i dialogu.

/Razem biskupi trzech tradycji chrześcijańskich/

Boże, Ojciec Odwieczny, wysłuchaj miłosiernie tej modlitwy, którą zanosimy do Ciebie spośród zgiełku i rozpaczy świata. Przepelnieni nadzieją w Twoje nieskończone Miłosierdzie, zwracamy się do Ciebie z wielką ufnością o dar pokoju. Przez Chrystusa Pana naszego. Amen⁵.

Powyższa modlitwa o pokój zakończyła międzynarodową konferencję, która odbyła się w cieszyńskim klasztorze bonifratrów. Zorganizowała ją Komisja do Spraw Stosunków Polsko-Czeskich i Polsko-Słowackich Polskiej Akademii Nauk o/Katowice, z okazji 1150. rocznicy śmierci Świętego Cyryla i 400. Rocznicy śmierci męczeńskiej Świętego Melchiora Grodzieckiego – pochodzącego z Cieszyna – którego Sejmik Województwa Śląskiego ogłosił patronem 2019 roku. W konferencji wzięli udział naukowcy reprezentujący trzy tradycje chrześcijańskie, z ośrodków naukowych: Polski, Republiki Słowacji i Republiki Czeskiej.

Interesującą formą ruchu ekumenicznego na Śląsku Cieszyńskim są ekumeniczne nabożeństwa strażaków gromadzące od 1999 roku przedstawicieli strażaków państwowej i ochotniczej straży pożarnej województwa śląskiego. Podczas ekumenicznego nabożeństwa strażaków w dniu 3 lutego 2000 roku w Goleszowie na Śląsku Cieszyńskim prezes OSP Leszek Szlauer m. in. powiedział: „strażacy są wzorem najprawdziwszej ekumenii, bo gdy pali się komuś dom, nie pytam, czy jest

---

⁵ Autorem „Modlitwy o pokój” jest ks. prof. dr hab. Józef Budniak.

moim współwyznawcą, czy katolikiem. Nie robimy żadnych podziałów wyznaniowych. Podczas akcji musimy darzyć się pełnym zaufaniem, a w niedzielę każdy idzie do swego kościoła” (Legendź 2000, 9).

Charakter ekumeniczny posiadają inauguracje nowego roku szkolnego i akademickiego. Na inauguracje zapraszani są duchowni różnych wyznań chrześcijańskich, a niekiedy są one połączone z nabożeństwem ekumenicznym. Godne podkreślenia są nabożeństwa ekumeniczne z okazji inauguracji i zakończenia roku szkolnego zarówno w przedszkolach, jak i w szkole podstawowej i gimnazjum, jakie wprowadził w parafii w Pogwizdowie koło Cieszyna ks. dr Karol Mozor (Budniak 2016, 295).

Od 1998 roku z okazji Światowego Dnia Biblii odbywają się w różnych miejscowościach diecezji, a szczególnie w jej części obejmującej Śląsk Cieszyński ekumeniczne nabożeństwa biblijne poprzedzane wykładami z zakresu teologii biblijnej. Z udziałem biskupów, katolickiego i ewangelickiego, odbywa się co roku, w ramach Tygodnia Modlitw o Jedność Chrześcijan, w Książnicy Beskidzkiej w Bielsku-Białej maraton biblijny, podczas którego poszczególne fragmenty Pisma Świętego są czytane przez zaproszonych gości różnych wyznań i religii. Maraton ten jest bezpośrednio transmitowany przez radio diecezjalne, „Anioł Beskidów”.

Co roku, od 1997, organizowana jest przez Kościół katolicki i ewangelicki olimpiada biblijna „Jonasz”, która obecnie ma charakter Międzynarodowego Ekumenicznego Konkursu Wiedzy Biblijnej „Jonasz”. W olimpiadzie tej uczestniczą dzieci i młodzież wszystkich szkół, a inicjatywie tej patronują biskupi, katolicki i ewangelicki. W konkursie, na wszystkich jego etapach, uczestniczy kilkanaście tysięcy dzieci i młodzieży z terenów diecezji bielsko-żywieckiej Kościoła rzymskokatolickiego oraz diecezji cieszyńskiej i katowickiej Kościoła ewangelicko-augsburskiego oraz ze Śląskiego Kościoła Ewangelickiego Wyznania Augsburskiego w Republice Czeskiej. W zmaganiach konkursowych brali udział także przedstawiciele innych denominacji protestanckich;

w sumie w konkursie uczestniczy przedstawiciele 16 różnych Kościołów chrześcijańskich.

Bogusław Czyż, prezes Towarzystwa Katechetycznego „Jonasz” ze Skoczowa, które wspólnie z Wydziałem Katechetycznym kurii bielsko-żywieckiej organizuje to przedsięwzięcie od 20 lat, przyznaje, że dzięki konkursowi rozwinęły się i pogłębiły relacje między przedstawicielami różnych wyznań. Konkurs ten zbliża ludzi, pozwala nie tylko zgłębiać Biblię, ale umożliwia także wzajemnie poznanie. Dotąd we wszystkich jego dwudziestu edycjach przedsięwzięcia uczestniczyło około 300 tysięcy uczniów z różnych Kościołów chrześcijańskich.

W dniu 28 października 2018 roku w kościele Jezusowym w Cieszynie odbyło się uroczyste, dziękczynne nabożeństwo ekumeniczne z okazji 100-lecia odzyskania przez Polskę niepodległości oraz przyłączenia Diecezji Cieszyńskiej do Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego w Polsce. Podczas uroczystego nabożeństwa, nawiązującego do tych wydarzeń, kazanie wygłosił biskup Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego w Polsce, ks. Jerzy Samiec. Biskup nawiązał do wydarzeń sprzed stu lat i przypomniał dzieje Śląska Cieszyńskiego:

Śląsk Cieszyński nigdy nie był pod zaborami, bo już XIV wieku stał się lennem królów czeskich, a później przeszedł pod panowanie Habsburgów. To także w tym miejscu od czasów Reformacji zakorzenił się luteranizm. Ewangelikami stali się rdzenni mieszkańcy tego regionu. W ten sposób polskość złączyła się z ewangelickim wyznaniem wiary. Zjednoczenie tych czynników ugruntowały prześladowania religijne wynikające z panowania katolickich Habsburgów. Już w połowie XIX wieku ewangelicy zaczęli prowadzić uświadamianie narodowe ludności księstwa cieszyńskiego (Budniak 2018, 1)⁶.

Przedstawione powyżej duchowe inicjatywy ekumeniczne pozwalają skonstatować, że ekumenizm duchowy kształtuje wrażliwość ekumeniczną chrześcijan oraz „zdaje się sugerować, iż duchowość ekumeniczna to przede wszystkim duchowość oparta na eklezjologii *communio*, na

⁶ W archiwum prywatnym autora. Sygn. JB/2018/NEC/2.

biblijnym zawierzeniu Bogu jako Miłości, to duchowość kenotyczna i otwarta na dialog” (Jaskóła 2016, 196). Dialog stanowi więc istotną płaszczyznę spotkania dla poszczególnych chrześcijan i Kościołów, na której pogłębiają się wzajemne relacje. Dialog ten „inspirowany jest przede wszystkim intencją przewycięzania rozbieżności istniejących w interpretacji prawd wiary oraz kształtowania nowej jakości wzajemnych odniesień” (Glaeser 2003, 61).

Ekumenizm naukowy

W pewien sposób historia ekumenizmu naukowego jest młoda, bowiem zaczyna się ona od międzynarodowego kongresu ekumenicznego, który odbył się w Cieszynie w dniach od 21 do 28 sierpnia 1995 roku w Cieszynie w gmachu Uniwersytetu Śląskiego. Słowa „Odnów nas przez modlitwę i pracę. *Ora et labora*” były tematem rozważania podczas XXVIII Międzynarodowego Kongresu Ekumenicznego. Kongres zainaugurowany został odśpiewaniem hymnu ekumenicznego „Króluj nam Chryste”, skomponowanego przez Wojciecha Kilara (Budniak 1996, 25)⁷. Ksiądz Biskup Tadeusz Rakoczy witając uczestników kongresu, wyraził osobistą radość i radość całego Kościoła lokalnego bielsko-żywieckiego, oraz stwierdził:

XXVIII Międzynarodowy Kongres Ekumeniczny odbywa się w mieście Cieszynie, a więc w Polsce, i to na tym jej skrawku, na którym jest realizowane święte przykazanie jedności wyznawców Chrystusa. Przykazanie tym świętsze, że wyrażone nie bezpośrednim nakazem, ale modlitwą, intymną rozmową z Ojcem w wigilię Swojej śmierci i w obliczu

---

⁷ Polski kompozytor Wojciech Kilar na życzenie prezydenta Międzynarodowej Wspólnoty Ekumenicznej (autora niniejszego artykułu) skomponował na inaugurację Międzynarodowego Kongresu Ekumenicznego hymn: „Króluj nam Chryste”. Od tego czasu hymn ten stał się oficjalnym hymnem Międzynarodowej Wspólnoty Ekumenicznej i rozpoczyna Kongres Ekumeniczny, który co roku odbywa się w innym kraju, Kongres Ekumeniczny. Słowa hymnu są autorstwa małżonki kompozytora Barbary i ks. Józefa Budniaka: „Króluj nam Chryste po wieczny czas, zawsze i wszędzie Ty prowadź nas. Bądź naszą drogą, uczyni ten cud, abyśmy byli jedno – Boży lud. Bądź naszą prawdą, spełni Ojca plan, abyśmy byli jedno. Amen. Bądź naszym życiem, daj pokój nam, abyśmy byli jedno. Amen”.

dopełnienia się całej tajemnicy paschalnej. Sprawę tę powierza nam Chrystus przez Ojca Świętego z taką żarliwością, która właściwa jest tylko Jemu, Jednorodzonemu Synowi Bożemu i wrażliwość ta zapala coraz bardziej Kościoły, Wspólnoty ludzi wierzących w Chrystusa. Kongres ten odbywa się na ziemi, na której ewangeliczny zew do jedności chrześcijan odpowiada codziennej potrzebie serc zamieszkujących ją ludzi (Budniak 1996, 33–36).

Doniosłość tego wydarzenia podkreśla fakt obecności wśród zaproszonych gości: kard. Henryka Gulbinowicza i prezydenta RP Lecha Wałęsy.

Wspólne konferencje, sesje naukowe stanowią obszar ekumenicznych spotkań. Forma dialogu jest drogą, na której istnieje możliwość wzajemnego spotkania, poznania i zrozumienia. Do tej formy ekumenizmu należy zaliczyć wszystkie ekumeniczne konferencje i sesje naukowe odbywające się zarówno w Uniwersytecie Śląskim w Cieszynie, jak i w Instytucie Teologicznym im. Świętego Jana Kantego w Bielsku-Białej (Budniak 2002, 163–172)⁸. Konferencje te odbywają się co roku, począwszy od 1999 roku, kiedy to na Uniwersytecie Śląskim w Cieszynie na Wydziale Pedagogiki prowadzona była specjalność „edukacja religijna o profilu katolickim i ewangelickim”, która przygotowywała pod względem ekumenicznym przyszłych katechetów zarówno do Kościoła katolickiego, jak i ewangelickiego. Niestety w 2007 roku specjalność ta została zlikwidowana ze względu na Wydział Teologiczny (Fic, Pradela 2008, 595)⁹, który

---

⁸ Miedzy innymi: w październiku 1996 roku odbyła się konferencja międzynarodowa „Stosunki wyznaniowe na Śląsku Cieszyńskim”; w 1998 roku sesja naukowa „Szansa, czy zagrożenie dla polskich pograniczy”; w 2000 roku sesja naukowa „Pojednajcie się. Pastoralny i społeczno-kulturowy wymiar ekumenizmu na Śląsku Cieszyńskim”; w 2001 roku sesja naukowa „Z duchem świętym w trzecie tysiąclecie”; w 2003 roku „Sekty i nowe ruchy religijne – studium ekumeniczne”.

⁹ Wydział powstał w listopadzie 2000 roku. Prof. dr hab. Tadeusz Sławek, Rektor Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach, w marcu 1999 roku podpisał porozumienie z abp. Metropolity Katowickim dr. Damianem Zimoniem o powołaniu Wydziału Teologicznego na Uniwersytecie Śląskim. Kongregacja ds. Wychowania Katolickiego, dekretem z dnia 9 sierpnia 2000 roku, na mocy władzy powierzonej przez papieża Jana Pawła II, erygowała kanonicznie Kościelny Wydział Teologiczny Uniwersytetu Śląskiego.

na specjalności nauczycielskiej przygotowuje studentów do przyszłej pracy katechetycznej.

Ekumenizm praktyczny (społeczno-kulturowy)

Jak wiara bez uczynków jest martwa, tak nie można mówić o autentycznym ekumenizmie bez wspólnego działania. „Dekret o Ekumenizmie *Unitatis redintegratio*” podkreśla współpracę nie tylko chrześcijan, ale „wszystkich ludzi” (por. DE 12).

Jednym z priorytetów działalności ekumenicznej, a zarazem fundamentem działalności praktycznej są małżeństwa osób o różnej przynależności wyznaniowej (popularnie zwane małżeństwami mieszanymi) i objęcie ich przez Kościoły opieką duszpasterską. Istotne w duszpasterstwie ekumenicznym rodzin są następujące zasady: zachęcanie wiernych do modlitwy o jedność chrześcijan i udziału we wspólnych nabożeństwach i innych formach działalności parafii, wzbogacanie wiedzy o Kościołach, przypomnienie rodzicom, że dziecko mimo przynależności do jednego z Kościołów powinno być edukowane o duchowym bogactwie drugiego Kościoła przez udział w uroczystościach, nabożeństwach lub wspólne jego nawiedzanie. Na Śląsku Cieszyńskim są parafie, gdzie duszpasterze, katolicki i ewangelicki, wspólnie też odwiedzają rodziny wielowyznaniowe. Wspólnie się modlą, a następnie podejmują z rodziną rozmowę na różne tematy. Tak rozumiane duszpasterstwo ekumeniczne, które w rzeczywistości jest formą dialogu wiary w rodzinie, może służyć umocnieniu miłości małżonków, będącej zarazem przykładem miłości ekumenicznej i znakiem jedności dla podzielonego Kościoła. Dobrze prowadzone duszpasterstwo małżeństw mieszanych może doprowadzić do tego, że te małżeństwa staną się wzorem, modelem działalności ekumenicznej.

Szczególną uwagę zwróciły na siebie Kościoły na Śląsku Cieszyńskim w czasie stanu wojennego (początek 13.12.1981, zakończenie – 22.07.1983). Między sobą współpracowały ośrodki charytatywne wszystkich wyznań chrześcijańskich, a okazywana wzajemna pomoc

była realizacją przykazania miłości. W tym okresie nie było ważne, czy ktoś jest takiego czy innego wyznania, ważny był każdy człowiek.

Obserwując ruch ekumeniczny na Śląsku Cieszyńskim, można znaleźć miejscowości, gdzie zarówno ekumenizm inicjowany przez różne instytucje, jak i praktyczny ekumenizm jest codziennością i powszechnym wzorem życia. Przykładem takiej miejscowości może być Brenna – wieś beskidzka położona w dolinie Brennicy, pomiędzy Kotarzem, Klimczokiem i Błatnią. Tu obok dożynek ekumenicznych katolicy i luteranie przeżywają razem święta Bożego Narodzenia i Wielkanocy, wspólnie uczestniczą w ślubach, pogrzebach, chrzcinach, w uroczystościach komunijnych, konfirmacjach. Chóry, katolicki i ewangelicki, wspólnie odbywają próby i występy, a 6 stycznia 2000 roku podczas ekumenicznego koncertu kolęd zostały nazwane: katolicki – *Benedictus*, ewangelicki – *Magnificat*. Chóry te organizują na przemian, co roku, w okresie karnawałowym zabawy.

Do wydarzeń ekumenicznych na stałe wpisane jest organizowanie przez parafie aerobiku ekumenicznego. W tradycji tego regionu jest również organizowanie w plenerze z okazji Zielonych Świątek ekumenicznej ‘wajecznicy’ (jajecznicy).

W Bielsku-Białej istnieje Gmina Żydowska, z którą łączą Kościół katolicki dobre relacje. Katolicy są zapraszani na różne uroczystości i okazje w Gminie Żydowskiej. Warto zaznaczyć, że członkowie tej gminy brali udział we wspomnianym Międzynarodowym Kongresie Ekumenicznym w Cieszynie w 1995 roku, a po jego zakończeniu przesłali na ręce Prezydenta Międzynarodowej Wspólnoty Ekumenicznej – Region Polski podziękowanie następującej treści: „Uczestnictwo w Kongresie zainicjowało szeroki dialog chrześcijańsko-żydowski na naszym terenie. Dzięki niemu mogliśmy poznać wspaniałych i serdecznych ludzi, którym ekumenizm głęboko leży na sercu” (Budniak 1996, 148).

Na Śląsku Cieszyńskim odbywa się od 1999 roku Festiwal Twórczości Religijnej „Psallite Deo”. Impreza jest pod patronatem ordynariusza diecezji bielsko-żywieckiej oraz zwierzchnika diecezji cieszyńskiej Kościoła

ewangelicko-augsburskiego, ordynariusza diecezji łódzko-poznańskiej Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego, oraz biskupa Kościoła ewangelicko-reformowanego w Polsce. Ta impreza kulturalna i muzyczna posiada charakter ekumeniczny, a koncerty odbywają się w kościołach katolickich i ewangelickich. Na terenie Śląska Cieszyńskiego istnieją przedszkola oraz szkoły podstawowe, gimnazja i średnie prowadzone przez Kościół katolicki i Kościół ewangelicki. Do szkół tych również uczęszcza młodzież obu wyznań. Z przeprowadzonych w ostatnim czasie badań wśród uczniów wynika, że młodzież zarówno katolicka, jak i ewangelicka jest pozytywnie na siebie nastawiona oraz jest przyjmowana życzliwie, bez uprzedzeń, przez nauczycieli.

Innym elementem ekumenicznym życia kościelnego i duszpasterstwa jest wzajemny udział księży i parafian w ważnych wydarzeniach kościelnych oraz udostępnienie innym chrześcijanom kościoła na nabożeństwa w wyjątkowych wypadkach. Przykładem takim może być następujące wydarzenie, kiedy w nocy z 25/26 stycznia 1993 roku spłonął XVI-wieczny drewniany kościół katolicki pod wezwaniem Świętego Marcina w Międzyrzeczu koło Bielska-Białej. Katolikom pozbawionym świątyni pospieszyli z pomocą wierni z międzyrzeckiej parafii ewangelickiej, używając im swojej świątyni. Już tydzień po pożarze w ewangelickim kościele odprawiono pierwszą mszę świętą. Tak było przez siedem lat: poranne msze święte w każdą niedzielę, pasterki, śluby i pogrzeby katolickie, uroczystości I komunii świętej, bierzmowanie odbywały się w murach świątyni ewangelickiej. Dnia 23 stycznia 2000 roku odbyło się poświęcenie odbudowanego kościoła pod wezwaniem Świętego Marcina, na które zaproszeni zostali wszyscy wierni Kościoła luterańskiego w Międzyrzeczu ze swoimi duszpasterzami (Budniak 2012, 114). Księża z tej miejscowości twierdzą, iż wydarzenie to wpłynęło na pogłębienie przyjacielskich relacji między katolikami i ewangelikami oraz ożywienie ruchu ekumenicznego i uświadomienie sobie jego istoty i znaczenia.

Panorama Sztuki Chrześcijańskiej *Musica Sacra* to kolejna inicjatywa ekumeniczna, która organizowana jest co roku dla upamiętnienia historycznego pobytu w Skoczowie – 22 maja 1995 roku – papieża Jana Pawła II. Idea zorganizowania tego festiwalu zrodziła się niespełna rok po wizycie w Skoczowie na Kaplicówce Jana Pawła II. Jeden z współorganizatorów Panoramy, Ludwik Herok, stwierdził, że motywacją tego kulturalnego i religijnego wydarzenia była nie tylko wizyta papieża w mieście narodzin św. Jana Sarkandra, ale również to, by

festiwal posiadał charakter ekumeniczny, a koncerty odbywały się na przemian w kościele katolickim i ewangelickim [...] Chcemy, aby Stowarzyszenie *Musica Sacra* zbliżało ludzi i wzmacniało ich wrażliwość. Najlepszą płaszczyzną dla wzajemnego zrozumienia jest sztuka. Dlatego chcemy promować sztukę i kulturę chrześcijańską (Budniak 2002, 186).

Dożynki ekumeniczne to kolejna płaszczyzna pastoralno-kulturowa w procesie zjednoczeniowym. Tradycja takich dożynek zapoczątkowana została w Polsce, w Brennej w 1990 roku. Z inicjatywy proboszcza katolickiej parafii w Brennej ks. Józefa Budniaka i przy współpracy proboszcza parafii ewangelickiej ks. Erwina Miklera oraz wójta Gminy Brenna, coroczne dożynki, organizowane pierwotnie jako święto ludowe, przemieniły się w święto religijno-ludowe. Głównym celem tego działania miała być integracja wielowyznaniowych mieszkańców gminy wokół wspólnych nie tylko tradycji kulturowych, ale także wspólnych treści religijnych. Ekumeniczne dożynki odbywają się co roku w ostatnią niedzielę sierpnia.

Pięć lat po ogłoszeniu „Dekretu o Ekumenizmie”, w dniu 11 maja 1968 roku została poświęcona świątynia katolicka w Drogomyślu na Śląsku Cieszyńskim. Konsekracji dokonał ordynariusz diecezji katowickiej bp Herbert Bednorz. Przy budowie kościoła brali udział zarówno katolicy, jak i ewangelicy mieszkający w Drogomyślu, a w uroczystości poświęcenia świątyni uczestniczyli duchowni i wierni obu wyznań.

Na zakończenie Roku Reformacji decyzją Rady Miejskiej w Cieszynie

(26.10.2017) jedno z rond Cieszyna otrzymało nazwę – ‘500 lat Reformacji’.

Ekumenizm ludowy

Wśród wspólnych działań pastoralnych należy wymienić przede wszystkim potrzebę współpracy charytatywnej i społecznej, ponieważ potrzeby bliźnich są ponad wszelkimi podziałami wyznaniowymi, podobnie jak przez wszystkich chrześcijan uznawane prawo miłości bliźniego. Poza tym tak pragmatycznie uzasadniona współpraca w służbie charytatywnej sprzyja przyjacielskim kontaktom, które z kolei wpływają na podejmowanie rzeczowego dialogu. To wspólne świadectwo jest zadaniem zarówno dla instytucji kościelnych, jak i wszystkich wiernych świeckich. Ukazuje ono znaczenie jedności posłannictwa i służy rozwojowi dialogu ekumenicznego. Jako droga do pojednania chrześcijan, ekumenizm realizowany na Śląsku Cieszyńskim stanowi integralną część życia Kościoła. Pozostawia wyraźny ślad w ruchu ekumenicznym w całym kraju, a nawet poza jego granicami. Ma swą specyfikę i swe lokalne oblicze. Charakteryzuje go to, że jest przede wszystkim ruchem powszechnym, pastoralnym, codziennym, spontanicznym. Dążenie do jedności stanowi nieustanny imperatyw, zobowiązanie i zadanie. Szczególnie przejawia się to w ekumenizmie ludowym — oddolnym, który rozwija się intensywnie na Śląsku Cieszyńskim. Powiązany on jest w sposób istotny z tym oficjalnym, inicjowanym i realizowanym przez Kościoły jako instytucje. Między tymi formami ekumenizmu panuje ścisła zależność, ale na pewno możemy powiedzieć, że dla instytucjonalnego wymiaru ruchu ekumenicznego największą inspiracją jest ów ekumenizm ludowy, skutecznie strzegący ładu w religijnej przestrzeni regionu oraz uczący chrześcijan odkrywania tożsamości bardziej otwartej i pełniejszej. Pomimo wielu podejmowanych inicjatyw i gestów ekumenicznych zjednoczenie chrześcijan wciąż pozostaje wezwaniem, którego horyzont trudno dziś określić.

Zakończenie

Znaczenie ruchu ekumenicznego na Śląsku Cieszyńskim docenił papież Jana Paweł II podczas pielgrzymki na Śląsk Cieszyński w 1995 roku, z okazji kanonizacji św. Jana Sarkandra. Na spotkaniu ekumenicznym w kościele ewangelicko-augsburskim p.w. Świętej Trójcy w Skoczowie papież powiedział:

Region, w którym się znajdujemy, czyli Śląsk Cieszyński, jest znany w Polsce jako miejsce szczególnego świadectwa ekumenicznego. Jest on od dawna terenem harmonijnego współżycia wiernych Kościoła katolickiego i Kościoła ewangelicko-augsburskiego oraz intensywnego dialogu ekumenicznego. Prowadzi się go tutaj z głębokim przekonaniem, iż tak wiele nas łączy – iż łączy nas wspólna wiara w Chrystusa i wspólna Ojczyzna. Przy okazji dzisiejszego spotkania pragnę wyrazić moje osobiste zadowolenie i wdzięczność, że ten dialog ekumeniczny rozwija się i pogłębia oraz że znajduje wyraz także w rozmaitych formach konkretnej współpracy: tak na płaszczyźnie diecezjalnej, jak i w poszczególnych parafiach (Jan Paweł II 1999, 273).

Na Śląsku Cieszyńskim upowszechniła się świadomość ekumeniczna i wydaje się, że region ten może być pod względem pracy ekumenicznej we wszystkich jej wymiarach wzorem godnym naśladowania. Mieszkańcy Śląska Cieszyńskiego żyją według ewangelicznej zasady, że skoro Opatrzność postawiła obok siebie, w jednym regionie, dwa różne wyznania chrześcijańskie, to ich obowiązkiem jest ekumeniczne współżycie, dążenie do jedności i ukazanie innym, jak to jest możliwe. Działalność ekumeniczna, chociaż jest dziełem delikatnym, wrażliwym i trudnym oraz wymagającym, zaczyna przynosić konkretne owoce, które powinny wzmocniać nadzieję tych, którym leży na sercu troska o jedność Kościoła. Żywa świadomość tego faktu rodzi zaufanie, poczucie bliskości i wzajemnej przynależności. Ekumenia bowiem jest procesem, dzięki któremu chrześcijanie mogą duchowo wzrastać, uczyć się od siebie nawzajem, korygować błędy i wzbogacać się w przeżywaniu wiary. Stąd ekumenizm daje doświadczenie 'innych', gdyż pozwala zetknąć się z konkretną rzeczywistością życia religijnego innych chrześcijan. Bezpośredni

kontakt „wyciska niezatarte znamię na duchowym obliczu człowieka wierzącego” (Hryniewicz 2011, 158).

Jak należy wyobrażać sobie przyszłość ekumenizmu na Śląsku Cieszyńskim? Odpowiedź przynoszą słowa Jana Pawła II wygłoszone podczas nieszporów z okazji 40. rocznicy ogłoszenia „Dekretu o Ekumenizmie *Unitas redintegratio*”, skierowane do wszystkich wyznawców Chrystusa:

musimy przede wszystkim umacniać fundamenty działalności ekumenicznej, to znaczy, wspólną wiarę w to wszystko, co jest ujęte w chrzcielnym wyznaniu wiary w *Credo* apostoelskim i w *Credo* nicejsko-konstantynopolskim. Ten doktrynalny fundament jest wyznaniem wiary Kościoła, jaką wyznaje on od czasów apostoelskich” (Jan Paweł II 2002, 22).

Stąd soborowy „Dekret o ekumenizmie” dla chrześcijan na Śląsku Cieszyńskim stanowi *Credo* Kościoła Chrystusowego na rzecz ekumenizmu.

Przedstawiając „Egzemplaryczny przykład recepcji dekretu soborowego o ekumenizmie *Unitatis redintegratio* na Śląsku Cieszyńskim”, można zacytować jednego z najwybitniejszych ekumenistów Polski, o. prof. Wacława Hryniewicza: „Autentyczna recepcja może nastąpić wówczas, gdy partnerzy różnią się od siebie, różnorodność bowiem umożliwia rzeczywistą relację dawania i brania” (Hryniewicz 1998, 158). Spojrzenie mądrego ‘dzisiaj’ w swoje ‘wczoraj’ pozwala budować lepsze ‘jutro’ i może stanowić pewną zasadę działalności Kościołów i Wspólnot chrześcijańskich na Śląsku Cieszyńskim.

Bibliografia

Źródła archiwalne

Biblia wrześnieiowa. W „Księgozbiór Leopolda Jana Szersznika. Antiquitates Typographicae”. Cieszyn: Książnica Cieszyńska.

Opracowania i inne publikacje

Budniak, Józef. 1996. *XXVIII Międzynarodowy Kongres Ekumeniczny: „Ora et labora” w Cieszynie*. Cieszyn-Bytom: Oficyna Wydawnicza 4K.

- Budniak, Józef. 2002. *Ekumenizm jutra na przykładzie Śląska Cieszyńskiego*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego.
- Budniak, Józef. 2012. „Miejsce dialogu ekumenicznego w środowisku wielowyznaniowym Śląska Cieszyńskiego.” W *Religia i edukacja międzykulturowa*. Red. Tadeusz Lewowicki, Aniela Różańska, Urszula Klajmon-Lech, 106–123. Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek.
- Budniak, Józef. 2016. „Mozor Karol.” W *Encyklopedia ekumenizmu w Polsce (1964–2014)*. Red. Józef Budniak et al., 295. Kraków: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytet Papieski Jana Pawła II.
- Czupryna, Paweł. 2002. „Brenna jak Asyż.” *Głos Ziemi Cieszyńskiej* 22 marca: 1–2.
- DE: Sobór Watykański II. 2002. „Dekret o ekumenizmie «Unitatis redintegratio».” W *Sobór Watykański II. Konstytucje, dekryty, deklaracje. Nowe tłumaczenie*, 193-208. Poznań: Wydawnictwo Pallottinum.
- Fic, Maciej, i Piotr Pradela. 2008. „Kalendarium 1997/1998–2009. «Mądrość zbudowała sobie dom...».” W *Uniwersytet Śląski 1968–2008. Dzieje, dokumentacja, źródła*. Red. Antoni Barciak, 583–659. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego.
- Glaeser, Zygryd. 2003. „Życie ekumenią na Śląsku Opolskim – perspektywa katolicka.” W *Życie ekumenią w Kościołach lokalnych*. Red. Piotr Jaskóła, Rajmund Porada, 47-61. Opole: Redakcja Wydawnictw Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Opolskiego w Opolu.
- Hryniewicz, Waclaw. 1998. *Hermeneutyka w dialogu*. Opole: Wydawnictwo Świętego Krzyża.
- Hryniewicz, Waclaw. 2011. *Ekumenia żyje nadzieją*, Poznań: Wydawnictwo Święty Wojciech.
- Jan Paweł II. 1999. „Przemówienie wygłoszone w czasie spotkania z wiernymi w kościele ewangelicko-augsburskim w Skoczowie.” W *Drogowskazy dla Polaków ojca Świętego Jana Pawła II*. Tom 3, 273. Kraków: Wydawnictwo – M.

- Jan, Paweł II. 2003. „Jak budować pokój?” *L'Osservatore Romano* (Wydanie polskie) 6 (254): 32–33.
- Jan, Paweł II. 2005. „Prawdziwy ekumenizm wymaga nawrócenia.” *L'Osservatore Romano* (Wydanie polskie) 2: 30–32.
- Jaskóła, Piotr. 2016. *Ku jedności w Chrystusie. Wybrane zagadnienia z problematyki ekumenicznej i dogmatycznej*. Opole: Redakcja Wydawnictw Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Opolskiego.
- Kozłowski, Jan, i Janusz Langer, Tadeusz Zagajewski. 1989. *Atlas wyznań w Polsce*. Kraków: Krajowa Agencja Wydawnicza.
- Legendź, Magdalena. 2000. „Usłyszałem alarm i pobiegłem.” *Zwiastun* 2000 (4): 9.
- Zajac, Antoni. 1973. „Okres międzywojenny.” W *Cieszyn. Zarys rozwoju miasta i powiatu*. Red. Józef Chlebowczyk, 269–275. Katowice: Wydawnictwo „Śląsk”.

CHRZEŚCIJAŃSKA AKADEMIA TEOLOGICZNA
w WARSZAWIE

Rok LXII

Zeszyt 3

ROCZNIK TEOLOGICZNY

WARSZAWA 2020

REDAGUJE KOLEGIUM

dr hab. Jakub Sławik, prof. ChAT – redaktor naczelny

dr hab. Jerzy Ostapczuk, prof. ChAT – zastępca redaktora naczelnego

prof. dr hab. Tadeusz J. Zieliński

dr hab. Borys Przedpełski, prof. ChAT

dr hab. Jerzy Sojka, prof. ChAT – sekretarz redakcji

MIĘDZYNARODOWA RADA NAUKOWA

JE metropolita prof. dr hab. Sawa (Michał Hrycuniak), ChAT

bp prof. dr hab. Wiktor Wysoczański, ChAT

abp prof. dr hab. Jerzy Pańkowski, ChAT

prof. dr hab. Atanolij Aleksiejew, Państwowy Uniwersytet w Petersburgu

prof. dr Marcello Garzaniti, Uniwersytet we Florencji

prof. dr hab. Michael Meyer-Blanck, Uniwersytet w Bonn

prof. dr hab. Antoni Mironowicz, Uniwersytet w Białymstoku

prof. dr hab. Wiesław Przyczyna, Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie

prof. dr hab. Eugeniusz Sakowicz, Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego
w Warszawie

prof. dr hab. Tadeusz Stegner, Uniwersytet Gdański

prof. dr Urs von Arx, Uniwersytet w Bernie

prof. dr hab. Piotr Wilczek, Uniwersytet Warszawski

Redakcja językowa – Kalina Wojciechowska

Skład komputerowy – Jerzy Sojka

W związku z wprowadzaniem równoległej publikacji czasopisma w wersji papierowej i elektronicznej Redakcja „Rocznika Teologicznego” informuje, iż wersją pierwotną jest wersja papierowa.

BWHEBB, BWHEBL, BWTRANS [Hebrew]; BWGRKL, BWGRKN, and BWGRKI [Greek]

PostScript® Type 1 and TrueType fonts Copyright ©1994-2013 BibleWorks, LLC.

All rights reserved. These Biblical Greek and Hebrew fonts are used with permission and are from BibleWorks (www.bibleworks.com)

ISSN 0239-2550

Wydano nakładem

Wydawnictwa Naukowego ChAT

ul. Broniewskiego 48, 01-771 Warszawa, tel. +48 22 635-68-55

Objętość ark. wyd.: 16,7

Druk: druk-24h.com.pl

ul. Zwycięstwa 10, 15-703 Białystok

SPIS TREŚCI

Wprowadzenie (ZYGFRYD GLAESER)..... 745

ARTYKUŁY

ABP ALFONS NOSSOL, ZYGFRYD GLAESER, „*Dekret Unitatis redintegratio*”
jako magna charta ekumenizmu..... 749

KARD. KURT KOCH, *Ut unum sint – die Enzyklika zur Vertiefung des ökumenischen Einsatzes der römisch-katholischen Kirche*..... 763

JANUSZ KRÓLIKOWSKI, *Sakramentalność Kościoła jako pra-problem ekumeniczny* 792

ABP JERZY (PAŃKOWSKI), *Ekumenizm w dokumentach Ogólnoprawosławnego Soboru na Krecie w 55 rocznicę „Dekretu o Ekumenizmie Unitatis redintegratio”* 815

BP SERAFIN (WŁODZIMIERZ LEONIDOWICZ AMIELCZENKOW), *Dekret Unitatis redintegratio z perspektywy Rosyjskiego Kościoła Prawosławnego po 55 latach od jego ogłoszenia*..... 841

TADEUSZ KAŁUŻNY, *Rzymskokatolickie i prawosławne rozumienie ekumenizmu. Analiza porównawcza dokumentów „Unitatis redintegratio” (1964) i „Relacje Kościoła prawosławnego z pozostałym światem chrześcijańskim” (2016)* 863

BP MARCIN HINTZ, *Perspektywy dialogu luterkańsko-rzymskokatolickiego po obchodach jubileuszu 500-lecia Reformacji w Polsce*..... 889

WOJCIECH ŚWIĄTKIEWICZ, *Ekumena wartości: między ekumenizmem konfesyjnym a ekumenizmem globalnym. Refleksje wokół „Dekretu o Ekumenizmie” (1964) oraz „Dokumentu o ludzkim braterstwie dla pokoju światowego i współistnienia” (2019)*..... 917

JÓZEF BUDNIAK, *Egzemplaryczny przykład recepcji dekretu soborowego o ekumenizmie Unitatis redintegratio na Śląsku Cieszyńskim* 941

ARTUR MATUSZEK, *Recepcja „Dekretu o Ekumenizmie” w Czechach* 965

SERGIJ BORTNYK, *Ukrainische Kirchen und der Ruf zur christlichen Einheit* 981

ONDREJ ŠTEFAŇAK, *Potrzeba ekumenizmu w opinii młodzieży słowackiej*..... 999

ZYGFRYD GLAESER, <i>Ekumeniczna formacja wyzwaniem i zadaniem Kościołów</i>	1013
WOJCIECH HANC, <i>Formacja ekumeniczna i jej znaczenie dla całokształtu zjednoczeniowych zmagañ</i>	1033
KRYSTIAN MUSZALIK, <i>Istotne założenia ekumenicznej formacji w świetle dokumentu Papieskiej Rady do Spraw Popierania Jedności Chrześcijan „Ekumeniczny wymiar formacji pastoralnej”</i>	1061
JAN KAJFOSZ, <i>Obraz muzułmańskiego uchodźcy w komunikacji potocznej a kwestia bliźniego</i>	1077
Wykaz autorów	1097

Contents

Introduction (ZYGFYRD GLAESER) 745

ARTICLES

ABP ALFONS NOSSOL, ZYGFYRD GLAESER, “*The Unitatis Redintegratio decree*” as the *Magna Carta of Ecumenism* 749

CARD. KURT KOCH, “*Ut unum sint*” – an Encyclical that Deepens the Ecumenical Involvement of the Catholic Church 763

JANUSZ KRÓLIKOWSKI, *Sacramentality of the Church as the Original Problem of Ecumenism*..... 792

ABP JERZY (PAŃKOWSKI), *Ecumenism in the Documents of the Pan-Orthodox Council of Crete on the 55th Anniversary of the “Decree on Ecumenism Unitatis Redintegratio”*..... 815

BP SERAFIN (WŁODZIMIERZ LEONIDOWICZ AMIELCZENKOW), *Decree Unitatis redintegratio: a view from the Russian Orthodox Church 55 years after its announcement* 841

TADEUSZ KAŁUŻNY, *The Roman Catholic versus the Orthodox Understanding of Ecumenism A Comparative Analysis of “Unitatis redintegratio” (1964) and “Relations of the Orthodox Church with the Rest of the Christian World” (2016)* 863

BP MARCIN HINTZ, *Perspective for Lutheran-Roman Catholic Dialogue after the 500th Anniversary of the Reformation in Poland* 889

WOJCIECH ŚWIĄTKIEWICZ, *Community of values: between Confessional Ecumenism and Global Ecumenism. Reflections around the “Decree on Ecumenism” (1964) and the “Document on human brotherhood for world peace and coexistence” (2019)* 917

JÓZEF BUDNIAK, *Distinctive Example of the Reception of the Conciliar “Decree on Ecumenism Unitatis redintegratio” in Cieszyn Silesia*..... 941

ARTUR MATUSZEK, *Reception of the “Decree on Ecumenism” in the Czech Republic* 965

SERGIJ BORTNYK, *Ukrainian Churches and the Call to Christian Unity*... 981

ONDREJ ŠTEFAŇAK, *The Need for Ecumenism in the Opinion of Slovakian Youth*..... 999

ZYGFRYD GLAESER, <i>Ecumenical Formation as a Challenge and a Task for Churches</i>	1013
WOJCIECH HANC, <i>Ecumenical Formation and its Significance for the Entirety of Unifying Efforts</i>	1033
KRYSTIAN MUSZALIK, <i>Significant Assumptions of the Ecumenical Formation in the Light of the Pontifical Council for Promoting Christian Unity document "The Ecumenical Dimension of Pastoral Formation"</i>	1061
JAN KAJFOSZ, <i>The Image of Muslim Refugee in the Colloquial Communication and the Question of Neighbour</i>	1077
List of authors	1097

Wykaz autorów

abp Alfons Nossol, dyrektor@sebastianeum.pl, ul. Parkowa 1b, 47-325
Kamień Śląski

Zygfryd Glaeser, zygfryd.glaeser@uni.opole.pl, ul. Kard. Kominka 1a,
45-032 Opole

kard. Kurt Koch, kkoch@christianunity.va, Piazza del Sant'Uffizio,
11;00193 Roma, Włochy

Janusz Królikowski, jkroliko@poczta.onet.pl, Matki Bożej Fatimskiej
39, 33-100 Tarnów

abp Jerzy (Pańkowski), j.pankowski@chat.edu.pl, Chrześcijańska Aka-
demia Teologiczna w Warszawie, ul. Broniewskiego 48, 01-771
Warszawa

bp Serafin (Włodzimierz Leonidowicz Amielczenkow), seraphim@
list.ru, 109044, Russia, Moscow, ul. Krutickaya, 17c7, Krutickoje
podvorie

Tadeusz Kałużny, tadeusz.kaluzny@upjp2.edu.pl; Uniwersytet Papieski
Jana Pawła II w Krakowie, ul. Franciszkańska 1, pok. 044; 31-004
Kraków

bp Marcin Hintz, m.hintz@chat.edu.pl, Chrześcijańska Akademia Teo-
logiczna w Warszawie, ul. Broniewskiego 48, 01-771 Warszawa

Wojciech Świątkiewicz, wojciech.swiatkiewicz@us.edu.pl, Instytut So-
cjologii, Wydział Nauk Społecznych Uniwersytetu Śląskiego, ul.
Bankowa 11, 40-007 Katowice

Józef Budniak, jmbudniak@o2.pl, Katedra Prawa Kanonicznego i Eku-
menizmu, Wydział Teologiczny Uniwersytetu Śląskiego w Kato-
wicach, ul. Jordana 18, 40-043 Katowice

Adam Matuszek, amat2305@gmail.com, Vršovické náměstí 84/6,
101 00 Praha, Republika Czeska

Sergij Bortnyk, sbortnyk14@gmail.com, Kiev/Ukraine, at Lavrska St.
15, building 70a

Ondrej Štefaňak, ostefanak@ukf.sk, Katedra sociológie FF UKF v Nitre,
B. Slančíkovej 1, 949 01 Nitra, Słowacja

Wojciech Hanc, hanc@pro.onet.pl, ul. Prymasa Karnkowskiego 3, 87-
800 Włocławek

Krystian Muszalik, muszalikkrystian@poczta.fm, ul. Drzymały 1c,
45-342 Opole

Jan Kajfosz, jan.kajfosz@us.edu.pl, Instytut Nauk o Kulturze, Wydział
Humanistyczny Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach, ul. Bielska
62, 43-400 Cieszyn